

Kudusi Lama

PARIMET THEMELORE TË FILOZOFISË SË JETËS SË ADEM DEMAÇIT

Për të kuptuar më mirë jetën e Adem Demaçit, duhet t'i japim përgjigje pyetjes: Cilat janë parimet themelore të filozofisë së jetës së Adem Demaçit?

Fundi i formularit

Përgjigjja për këtë pyetje ka rëndësi të veçantë për faktin se Adem Demaçi është shqiptari që, me gjithë fuqinë e tij mendore, morale, psikologjike, ideologjike, filozofike dhe fizike i është përkushtuar atdheut dhe kombit të tij.

Përkushtimi dhe dedikimi i jetës së Adem Demaçit është shtrirë me besnikëri mbi jetën, lirinë dhe zhvillimin e shqiptarëve, të trojeve shqiptare e të fuqizimin kombëtar shqiptar, duke bërë rezistencën më jetëgjatë dhe të pandërprerë, përballë gjithë forcës së pushtuesit, duke e shpjeguar atë dhe duke dhënë shembullin, se si mund të qëndrohet e të mos thyhesh përballë saj.

Adem Demaçi me jetën e tij nuk ka qenë vetëm një qëndresëtar përballë pushtuesit, por edhe një arsyetues dhe argumentues i të ardhmes kombëtare shqiptare, duke interpretuar gjithnjë me fuqinë e fjalës e të mendimit, të

ardhmen e shqiptarëve, përtej pushtimit e edhe përtej jetës së Adem Demaçit.

Asnjë ambicie pushteti nuk e futi Adem Demaçin në rrugën e rezistencës kombëtare, se po të kishte ambicie të tilla i kishte arritur duke iu nënshtruar pushtuesit, siç janë evidencuar në historinë tonë mjaft të tillë. Ai nuk kishte asnjë ambicie përfitimesh pasurore, se po të kishte një të tillë, së paku do të kishte shfrytëzuar jetën e tij për t'ia arritur këtij qëllimi. Por ai kishte një ambicie shumë më të madhe që kalonte mbi këto, kishte vizionin e lirisë kombëtare për të gjithë shqiptarët, kishte vizionin e bërjes së kombit shqiptar. Vizion politik të cilin e trashëgoi tek rinia shqiptare dhe që do ta trashëgojë në të gjithë brezat e ardhshëm deri në përjetësi për t'i dhënë lavdi e lartësuar kombin shqiptar, me të kaluarën, të tashmen dhe të ardhmen e tij.

Gjithë jeta e Adem Demaçit është një tregues i qartë se si mund e duhet të studiohet e të vlerësohet historia dhe politika jo vetëm kombëtare, se si duhet vëzhguar jeta dhe ecja e popullit të cilit i përket dhe se si duhet dalë në përfundime që i qëndrojnë kohës dhe bëhen motiv udhëheqës i ecjes në rrugën e lirisë. Ai ka vepruar e luftuar duke njohur e shfrytëzuar traditën historike kombëtare, të kombinuar me vizionin e një kombi modern, duke harmonizuar çdo veprim, fjalë e qëndrim me interesat kombëtare, për t'i bërë shqiptarët të ndërgjegjësuar, se rruga e vetme është bërja kombëtare duke kaluar përtej rreziqeve që vijnë prej pushtuesit e të cilat të gjithë i dimë se sa masive e të shumëllojshme ishin.

Një tregues interesant i parime filozofike të jetës së Adem Demaçit është qëndrimi që ai mban me shoqërinë, me të gjithë ata që nuk e kanë përkrahur gjatë veprimtarisë

së tij e me të gjithë ata që i janë paraqitur edhe si dëshmitarë të akuzës në gjyqet që e kanë dënuar me rreth 30 vite burg. E jo vetëm kaq, por në këto gjyqe me forcën e moralit të tij ai u erdhi në ndihmë edhe dëshmitarëve të akuzës, duke i deklaruar publikisht përpara gjykatës të gjitha ato që deklararin dëshmitarët e duke i shprehur idetë e mendimet me gjuhë më të ashpër se ato që deklararin dëshmitarët. Është ky një tregues se ai edhe në momente të tilla ka ditur me shumë logjikë të ftohtë ta veçojë armikun prej atyre që nga frika ose të mashtruar i ishin vënë në shërbim.

Dhe e gjithë kjo për faktin se parimi bazë i jetës së tij ishte siç e deklaroi vete me gjuhën e personazheve të tij në veprën “Libër për Vetëmohimin”, ku deklarohet: “Unë e dua veten time, i dua edhe të tjerët, prandaj edhe ata më duan mua. Unë e respektoj veten time, i respektoj edhe të tjerët, prandaj edhe te tjerët më respektojnë mua. Unë kam besim në veten time, u besoj edhe të tjerëve, prandaj edhe të tjerët më besojnë mua”.¹ Është parim që duhet të mbisundojë jetën e çdo njeriu të zakonshëm, por ja që njerëzit e zakonshëm nuk janë ngjitur akoma në nivelin e këtij kolosi të shqiptarizmes, i cili me jetën e tij ka arritur të bëhet lider i shqiptarëve. Është ky një shembull për të gjithë ata që kanë ambicie për të arritur karakteristikat e një lideri, ta kenë model jetësor në veprimtarinë e tyre, pa menduar për të sunduar me ligje, pa menduar për të sunduar me pasuri, por duke menduar për të udhëhequr me shpirt e zemër.

Adem Demaçi në jetën e tij interesante dhe të mbingarkuar me konflikt, asnjëherë nuk ka pushuar së

¹ Adem Demaçi, *Libër për Vetëmohimin*, Prishtinë, 2010, faqe 91-92.

punuari për një shoqëri të shëndoshë dhe moderne me vetitë e harmonisë, mundësitë e njohjes së vështirësive dhe rritjen e fuqisë për të përballuar sfidat e jetës në të sotmen dhe të ardhmen, gjithnjë duke rritur forcën e demokracisë në shoqëri. Baca Adem në jetën e tij ka investuar shumë etikë dhe solidaritet ndërmjet njerëzve, për të garantuar stabilitet kombëtar e shoqëror. Ky tipar nënkupton faktin, që me veprën e tij na këshillon, t'i besojmë njëri-tjetrit, sepse rrisim kapacitetet dhe zhvillimin e tonë, rrisim vlerat e punës dhe personalitetin e për rrjedhojë edhe cilësinë e jetës shoqërore e kombëtare.

Sjellja e tij e përgjithshme gjithnjë është mbisunduar nga modestia. Ai nuk e konsideron veten superior ndaj askujt, me gjithë veprën madhore që mbart mbi supe. Është tolerant në shkallën më sipërore të mundshme. Duke mos i atribuuar vetes merita, por duke u përpjekur të vërë në pah meritat e të tjerëve, për të treguar se Adem Demaçi mund të jetë i tillë çfarë është vetëm në qoftë se ka rreth vetes njerëz që jo vetëm i do, por edhe u beson e ua respekton mendimin dhe veprat.

Ai nuk ka përtuar asnjëherë të marrë mbi vete përgjegjësi, duke i konsideruar punët e kryera si një nivel i arritur për të zgjeruar hapësirën e vizionit për të ardhmen. Shikuar në këtë këndvështrim, vlerësohet se baca Adem gjithnjë ka kërkuar prej vetes për të rritur virtytet dhe për ta përsosur në vijimësi personalitetin, duke krijuar bindjen tek të gjithë se një njeri ideal, ndjen përgjegjësi për shoqërinë ku jeton jo vetëm njëherë, jo vetëm për një kohë, por gjithë jetën, duke modeluar parimin se njeriu aq sa bën për veten e tij, duhet të bëjë edhe për të tjerët, atë që dëshiron për të tjerët, të dëshirojë edhe për veten e tij. Por për lirinë, për atdheun e kombin duhet bërë duke

kaluar mbi veten. Jeta e Adem Demaçit është shembulli i përkushtimit për të tjerët, për lirinë e të tjerëve, për sigurinë e të tjerëve, për lumturinë e të tjerëve, duke bërë sakrificë maksimale personale, çka tregon modelin e etikës qytetare e kombëtare. Një jetë e mbështetur në parimin e dashurisë së pakufishme për atdheun dhe sigurinë e të ardhmes së tij.

Ndjeshmëria është një nga parimet më të rëndësishme të filozofisë së jetës së Adem Demaçit. Pikërisht kjo ndjeshmëri e bën atë që të vlerësojë saktë çfarë është e rëndësishme dhe çfarë më pak e rëndësishme e të fitohen dhe reflektohen aftësi universale të idealit njerëzor në personalitetin e tij. Ai në jetën e tij nuk e ka ngatërruar kurrë atë që është dhe që bëhet me atë që duhet të jetë dhe që duhet të bëhet. Gjithnjë e ka ndarë të mirën nga e keqja, gjithnjë i ka thënë të bardhës e bardhë dhe të zezës e zezë. E prej kësaj ka lindur forcë e madhe në figurën e tij si atdhetar, si qytetar dhe si lider i pashoq. Energjitë e tij nuk u venitën, megjithëse vitet kalonin e shumë gjëra ndryshuan. Përkundrazi në thellësitë e zemrës së këtij njeriu, vendin e qëllimeve dhe të idealeve, që janë realizuar, vijimisht e zunë ideale dhe qëllime të reja. Duke e bërë një prijes me tiparet më të spikatura, prej të cilit kanë buruar gjithnjë fuqi për rezistencë ndaj çdo të keqeje, pavarësisht se prej nga vinte. Por gjithnjë duke i kontribuar sigurisë dhe fuqisë së shqiptarëve.

Sokrati predikonte "njih vetveten". Parim filozofik, që në jetën e tij Adem Demaçi e ka zbatuar me shumë rreptësi. E për këtë edhe ia ka njohur mirë fuqinë vetvetes dhe e ka shfrytëzuar këtë fuqi pa u tronditur, pasi ka fituar bindjen se kishte kapacitet për t'u përballur dhe ndeshur

në emër të atdheut e kombit e për të fituar ndaj çdo të keqeje që i dilte përpara.

Thonë se që të ngjitet një udhëtar në majë të një mali, s'mjafton vetëm të dijë rrugën, po duhet të ketë dhe dëshirë të patundur për të kapërcyer të gjitha vështirësitë e kësaj rruge, si edhe një organizëm të aftë për udhëtim. Kështu është dhe me përpjekjet për t'u ngjitur në majat e larta të sakrificës në emër të kombit, për liri e identitet. S'mjafton të ketë njeriu vetëm ide të larta dhe njohje të plotë të së mirës, por edhe vullnet e disiplinë për t'i vënë në zbatim këto ide. E Adem Demaçi i ndërthuri me kujdes në jetën e tij të gjitha kërkesat ndaj vetes, për të arritur një synim, siç ishte parashtrimi i platformës për unitet kombëtar e bashkim të forcave për çlirimin e vendit nga pushtuesi serbosllav, duke dhënë shembullin e tij personal të rezistencës. Ai ishte njohur me idealin shpresëdhënës, që i jepte fuqi e që ishte prushi i shpirtit kombëtar shqiptar, që kërkonte prej tij të mos e linte të fikej, por ta ushqente gjithnjë, siç e kishin ushqyer edhe atdhetarë të tjerë para tij. Nëpërmjet forcës së tij morale, rezistencës shpirtërore, thellësisë së mendimit dhe saktësisë së fjalës, ai ushqeui zemrat e shqiptarëve, ushqeui përsosjen morale, zhvillimin shpirtëror shqiptar dhe shpirtin e sakrificës për liri.

Koha dhe historia Adem Demaçin e nxorën në vijën e parë të rezistencës kundër pushtuesit. E ai e ndjeu plotësisht peshën e përgjegjësisë së të qenit i parë dhe me jetën e tij bëri të gjitha përpjekjet për t'i kryer të gjitha detyrimet që ka qenia i pari. Prandaj edhe kërkoi, gjeti e u dha shqiptarëve mjetet më të forta për rezistencë, udhëzimet më të sakta për ta ruajtur shpirtin e zemrën, u tregoi udhën më të mirë e më të sigurt për të arritur te liria.

Në Pejë, në përrurimin e monografisë për dëshmorin Xhemajl Fetahu, të shkruar nga Ibish Neziri, Adem Demaçi do të thoshte: "Luftëtarët dhe dëshmorët bënë atë vepër të madhe duke na sjellë lirinë, sepse vendimin për të rrëmbyer armët për liri e morën me zemër. Këtë shembull duhet të marrin të gjithë ata që marrin përgjegjësi të drejtojnë vendin. T'i marrin vendimet me zemër, se po i morën vetëm me mendje nuk bëjnë atë që duhet, pasi mendja është hilexhie dhe interesaxhie".² Ky është një nga treguesit e shumtë, që vërteton më së miri, se ku bazohet fuqia e Adem Demaçit dhe cilat ishin e janë rrugët nëpër të cilat i fton ai shqiptarët, për të ecur për sigurinë e të ardhmes.

Me këtë ai donte të thoshte se me gjithë këto ngadhënjime kolosale të Kosovës në kuadër të bërjes kombëtare, lumturia që na duhet është akoma larg. Sepse padituria e gjerë, puna e rëndë dhe e vazhdueshme, vobekësia e papunësia paralelisht me plëngprishjen, janë akoma prezente, prandaj kërkohet edhe në vijim qëndresë, ndershmëri, sakrificë, unitet, forcë e vigjilencë. Sepse, në qoftë se secili mendon e vepron vetëm për veten e tij, për unin e tij, duke mbjellë karshi të tjerëve armiqësi, mosbesim, mëri e urrejtje. Qetësia, drejtësia, simpatia, uniteti dhe dashuria do të zhduken, e kjo nuk duhet të ndodhë.

Unë dua t'jua sjellë një episod shumë domethënës që shpjegon parimet filozofike të jetës së Adem Demaçit. Ishte vera e vitit 2006. Unë i ngarkuar nga shteti shqiptar, shkova në Maqedoni dhe mora eshtrat e një dëshmori të Luftës së Ushtrisë Çlirimtare Kombëtare nga Tirana, i

² Pejë, 2013, Në promovimin e librit të Ibish Nezirit, për Xhemajl Fetahajn.

quajtur Skerdilajd Llagami. Pasi u sollën eshtrat e dëshmorit në Tiranë, ditën që do të bëhej varrimi në varrezat e dëshmorëve të kombit, protokolli i ceremonisë kishte caktuar një makinë për të lëvizur Adem Demaçin, Fazli Veliun dhe mua, për të vijuar ceremoninë. Kur u ngjitëm në makinë, unë i thashë shoferit: Gjatë rrugës për në varrezat e dëshmorëve, kur të shikosh vend ku shiten lule artificiale, ndalona, se duhet të blejmë tri lule, pasi na duhen ne të treve, për t'i vënë mbi varrin e dëshmorit. Për çudi gjatë rrugës nuk kishte asnjë vend ku shiteshin lule. Kur po i afroheshim hyrjes së varrezave, baca Adem, që ishte ulur përmbri meje në ulësen e pasme të makinës, të cilit siç duket i kishte mbetur mendja te gjetja e luleve, më pyeti: Si u bë ajo puna e luleve? Mos u bëj merak - i thashë - tani do të futemi në territorin e varrezave, ku ka parcela të mëdha me lule natyrale, do të dal unë të këpus tri tufa lulesh. Baca Adem tha: Ndërsa përgjegjësinë për këputjen e luleve e mbaj unë. I ndier jashtëzakonisht mirë nga ky qëndrim politik i them: Ndërsa unë duke ju pasur Ju president jam i gatshëm të udhëheq çdo luftë.³

³ Bisedë e verës së vitit 2006 në Tiranë, me rastin e varrimit të eshtrave të luftëtarit të Ushtrisë Çlirimtare Kombëtare, dëshmorit të atdheut Skerdilajd Llagami, nga Tirana, rënë në vitin 2001 në Maqedoni.